

1

|| Krajinná zeleň

Krajinnou zelení označujeme plochy vegetace rostoucí mimo les, která slouží k zachování a obnově přírodních a krajinných hodnot území. Odnepaměti patří k naší zemědělské krajině, a i dnes je její role zcela nenahraditelná. Prvky krajinné zeleně tvoří útvary liniové (větrolamy, izolační zeleň kolem zemědělských areálů, břehové porosty, meze, lemy teras), bodové (solitérní stromy, drobné shluky křovin) nebo plošné (polní remízky, prameniště s dřevinami). Rozptýlená zeleň poskytuje útulek hmyzu, ptactvu i savcům, kteří mohou pomoci v boji proti škůdcům na zemědělských plodinách. Rostou zde i velmi vzácné polní plevele a další byliny nebo dožívající jedinci krajových odrůd ovocných dřevin.

2

- 1 Malebná polně – viniční krajina v okolí Retzu s vysokým podílem rozptýlené zeleně
- 2 Vzrostlá zeleň vytváří přirozený přechod mezi sídlem a volnou zemědělskou krajinou

3

Zeleň významně ovlivňuje mikroklima polní krajiny tím, že tlumí teplotní extrém, zvyšuje vlhkost vzduchu a značně přispívá k zadržení zásob vody v krajině.

Skupiny dřevin působí nejen jako protierozní ochrana, ale i jako protipachová, protihluková i protiprachová bariéra. Zeleň může mít i funkci produkční (ovoce, dříví), orientační nebo estetickou.

Prvky rozptýlené zeleně často tvoří součást územního systému ekologické stability (ÚSES), jehož cílem je propojit přírodní plochy sítí liniových a plošných útvarů tak, aby byl obnoven kontakt mezi populacemi jednotlivých druhů na vzdálených lokalitách. Jeho hlavním účelem je nahradit migrační cesty, které původně v naší krajině fungovaly, byly však na mnoha místech přerušeny ať už rozsáhlou stavební činností nebo intenzifikací zemědělství.

4

- 3 U Citonic byla provedena smíšená liniová výsadba z dubů, lip, habrů a kalín
- 4 Druhově bohatá rozptýlená liniová zeleň u Čížova vytváří drobné harmonické měřítko krajiny

|| Solitérní stromy

Tímto názvem označujeme osamocené rostoucí jedince dřevin. Může také jít o malou skupinku dvou až čtyř stromů doprovázejících drobné sakrální stavby jako jsou kříže, kapličky nebo boží muka.

5

V minulosti byly solitérní stromy, a to zejména ovocné dřeviny, běžnou součástí polně – viniční krajiny. Můžeme se s nimi setkat i uvnitř obcí, zejména v návěsním prostoru, kde byly stromy a obzvláště lípy vysazovány například v souvislosti s významnými historickými událostmi, jako byl vznik republiky nebo konec války. Ještě do poloviny 18. století se k vyznačení hranice pozemků jednotlivých vlastníků používaly hraniční stromy. Solitérní stromy bývají významnými orientačními body. Vnímáme je také jako součást paměti krajiny, protože jsou mnohdy posledními doklady o zaniklých cestách, jejich křížovkách nebo významných událostech v životě našich předků. V éře kolektivizace naší vesnice však byla většina rozptýlené zeleně při scelování pozemků nemilosrdně zlikvidována.

- 5 Solitérní lípa doprovázející boží muka v Onšově

6

Některé stromy podléhají zvýšené zákonné ochraně a vyhlášením se jako stromy památné.

Památnými stromy mohou být vyhlášeny:

- stromy mimořádného vzrůstu
- stromy mimořádného stáří
- stromy mající zvláštní habitus (celkový vzhled)
- stromy, které jsou krajinnými dominantami
- stromy upomínající na určitou historickou událost nebo pověst
- stromy doprovázející kulturní památku.

Na území Národního parku Podjíví a jeho ochranného pásma se zatím žádný vyhlášený památný strom nenachází. I zde jsou však velikáni, kteří by si takovou ochranu zasluhovali a Správa NP Podjíví jejich vyhlášení připravuje.

7

- 6 Nádherná koruna lípy při cestě do Hardeggu vytváří neopakovatelnou přírodní scénérii
- 7 Lípa u Samaritánčiny studánky se v celostátní soutěži „Strom roku 2009“ umístila na pátém místě

|| Aleje

Aleje se rozumí útvar liniového typu z více kusů dřevinné vegetace s pravidelně se opakujícími prvky. Klasická alej bývá tvořena dvěma či více pásy dřevin stejného druhu i stáří a doprovází nejčastěji silniční komunikace nejenom uvnitř obcí, ale i ve volné krajině.

8

V minulosti bývaly aleje velmi často vysazovány z popudu šlechty. Císařovna Marie Terezie například přikázala svým poddaným vysazovat aleje podél hlavních cest rakousko-uherské monarchie. Důvod byl ryze praktický, neboť stromy poskytovaly stín a někde i potravu pochodujícím císařským armádám.

9

- 8 Třešňová alej v plném květu lemuje silnici k Lukovu
- 9 Pozůstatky historické císařské aleje vedoucí z Vídně do Prahy

10

Aleje jsou výraznými krajinnými prvky, které jednoznačně zvyšují biodiverzitu a prostupnost území pro volně žijící živočichy. Velmi příznivě působí také na místní mikroklima. Jsou důležitým pomocníkem při ochraně krajiny proti větrné erozi. Celkově také zvyšují její estetickou hodnotu.

11

- 10 Třešňová alej s dožívajícími stromy mezi Horním Břečkovem a Lukovem vyžaduje obnovu
- 11 Stromy při vesnických hřbitovech doprovázejí člověka i při jeho poslední cestě

12

Stromořadí

Stromořadí je na rozdíl od klasické aleje tvořeno jedním pásem dřevin, mnohdy různého druhu či stáří. Se stromořadími či zbytky alejí se v Podýjí setkáme kromě okrajů polních cest i v lesích, kde přežívají jako pozůstatky lesoparkových úprav v širším areálu zámku Vranov nad Dyjí.

V okolí loveckého letohrádku Lusthaus nedaleko Lesné lze dodnes nalézt aleje či stromořadí vysazované na přelomu 18. a 19. století v souvislosti s přírodně – krajinářskými úpravami v duchu romantismu a mystické filozofie. Osy cest a jejich doprovodných alejí tvoří složité obrazce, jejichž duchovní obsah byl znám pouze zasvěceným. Stromy vysázené tehdejšími romantiky k nám však v Podýjí promlouvají dodnes.

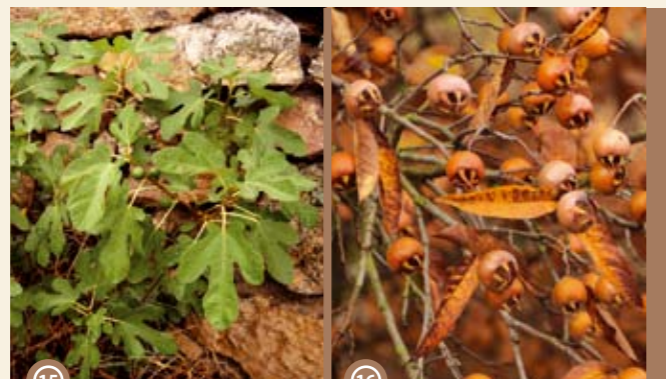
13

12 Březové stromořadí poskytuje v horkých dnech příjemný stín
13 Pozůstatky lesoparkových úprav na Braitavě

14

Staré sady jsou biotopem umožňujícím přežití mnohým vzácným druhům živočichů. Nalezneme zde množství starých odrůd ovocných dřevin, které se již nepěstují a šlechtitelům slouží jako genetický zdroj cenných vlastností. V Podýjí se setkáme i s méně známými druhy ovocných dřevin jako jsou mišpule, smokvoň, či morušovník. Správa NP Podýjí o sady pečuje a založila i ovocnou školku, kde budou staré místní odrůdy množeny za účelem návratu do krajiny.

15

16

14 Každého potěší pohled na kvetoucí višňový sad
15 Na chráněných místech Hradištských teras přežívá několik jedinců fíkovníku smokvoně
16 Na terasách se setkáme i s mišpulí obecnou

17

Ostatní typy rozptýlené zeleně

Bohatost krajiny Podýjí spočívá v nepřeberném množství dalších forem rozptýlené zeleně. Liniová zeleň doprovází vodní toky a cesty. Patří k ní také větrolamy a křovinaté i travnaté meze. Plošné prvky, mezi něž řadíme polní remízky se stromy i keři a prameniště s dřevinami, vytvářejí pestrou mozaiku kulturní krajiny. Charakteristické je prolínání vegetace dřevinné a bylinné, například křovin se zbytky stepních trávníků a lad. Tato zeleň je zachována zejména v okolí balvanů či skalek, které zabránily orbě, či na polních kameniskách.

Prvků dřevinné vegetace je však i v krajině Podýjí málo. Dochovaná rozptýlená zeleň proto nedokáže plnit všechny funkce, které jí náleží.

18

17 Podzimní nálada na mezích u Havraníků
18 Ostrůvky skalních výchozů se stepní vegetací v intenzivní zemědělské krajině

Péče o dřeviny

Základní údržbu stromů a alejí může provádět samotný vlastník pozemku. V případě větších exemplářů či památných stromů je vhodnější svěžit zásahy odborníkům na péči o dřeviny – arboristům. Arborista bez použití vysokozdvížeň plošiny pracuje na laně přímo v koruně stromu, kde odborně a šetrně provádí bezpečnostní, zdravotní nebo redukční řez. Pro amatéra je tato práce obtížná a nebezpečná. Navíc může nekvalifikovaným řezem strom nenapravitelně poškodit.

19

Výsadba dřevin

V současnosti by bylo velmi potřebné obnovit tradici vysazování stromů ve venkovské krajině. Při nové výsadbě je však vhodné použít kvalitní sadební materiál a respektovat nároky dřevin na prostor i následnou údržbu. Nevhodné jsou výsadby v přílišné blízkosti staveb či komunikací. Při uvážlivé volbě místa a vhodném výběru dřeviny může mít téměř každá cesta, křižovatka či křížek v poli svůj strom nebo stromořadí.

20

19 Arborista z firmy TREEMEN provádějící zásah v koruně stromu (www.treemen.cz)
20 Ovocná alej vysazená k 20. výročí vyhlášení Národního parku Podýjí

21

Několik slov na závěr

Zachování přírodních hodnot krajiny i její pestrosti a typického vzhledu je přínosem pro každého z nás. Každý vysazený strom či keř se počítá. Na webových stránkách Správy NP Podýjí naleznete informace o zásadách výsadby stromů, řezu stromů nebo seznam vhodných dřevin. Další dotazy Vám rádi zodpoví její pracovníci. V minulosti provázely stromy naše předky od narození až do konce jejich života. Věříme proto, že i v dnešní moderní době se strom opět stane symbolickým společníkem člověka v krajině jeho duše i domova.

Správa Národního parku Podýjí

Na Vyhliďce 5, 669 01 Znojmo
tel.: +420 515 226 722, e-mail: info@nppodyji.cz
www.nppodyji.cz

Návštěvnícké středisko Národního parku Podýjí

Čížov 176, 671 02 Šumná
tel.: +420 515 291 630, e-mail: infocentum@nppodyji.cz

Autor textu: Veronika Dubovská; Autoři fotografií: Martina Kosová, Petr Lazárek, Lenka Reiterová, Vlastislav Svoboda, Zuzana Svobodová; Vydává: Správa Národního parku Podýjí; Grafická úprava, sazba a tisk: SCHNEIDER CZ graphic&design s.r.o.

Canon

21 Po odborném zásahu arboristy se kaštanová alej v Lesné opět ukázala v plném květu

KRAJINNÁ ZELEŇ PODYJÍ

stromy, aleje
a ostatní typy rozptýlené zeleně
v regionu Národního parku Podýjí